THE CHILD OF INTELLECTUALS IN THE NOVEL"TĂVĂLUGUL"BY ZENO GHIŢULESCU

Iordana Zborovsky (Buta)
PhD. student, University of Medicine, Pharmacy, Science and Technology of Târgu Mureş

Abstract: Zeno Ghiţulescu loved very much children. He had a predilection for the intelellectual's child. They were good and beloved just because their parents made something for communtity. Their suffering are much more because they were loved by their family. Their trauma is a real one because their appartenence.

Keywords: chid, intelectuallity, suffer, beloved, paradise

Zeno Ghiţulescu urmăreşte traseul parcurs de copiii vechilor elite, de dinaintea celui de al Doilea Război Mondial. Aceştia devin personaje în romanul *Tăvălugul*. Lali este fiica familiei Valerian. Tatăl ei este profesorul de istorie Teodor Valerian. Clara este fiica doctorului Virgil Mușat. Apropierea dintre cele două adolescente este una firească, bazată pe preocupările comune, cele două fiind colege la liceu. Lali este un copil iubit. „Distincţia făcută între dragostea dintre soţ şi soţie şi dragostea dintre părinţi şi copii se impune de la sine şi ea urmează în mare parte distincţia dintre sentimentele de atracţie şi cele de ataşament...Dragostea de atracţie a rămas învăluită într-o aură romantică, pe când cea de ataşament, într-una tradiţională."[1] Familia intelectualilor din roman este una tradiţională. Ea are la bază: „încrederea, fidelitatea, sinceritatea, devoțiunea"[2]. Acești copii sunt personaje secundare, dar ajung victime ale regimului comunist.

Iubirea pe care i-o poartă părinții lui Lali este evidențiată încă de la apariția fetei în cadrul romanului. Scriitorul îi dedică toată atenția, în virtutea atașamentului necondiționat al părinților față de copil: „Doina și Teo Valerian, cu fețe luminate de ingenuele destăinuiri ale fiicei lor, o ascultau atenți, cu o angelică răbdare, ca nu cumva să i se pară că nu este luată în serios, escamotând printr-un surâs discret gravele probleme care le bântuiau conștiințele, nedorind să îi contamineze cu cenușiul vieții lamura idealurilor și a visării."[3] Protecția și răbdarea familiei este fără margini. Părinților le face plăcere să își privească crescând copilul. Scriitorul apreciază familia Valerian pentru modul în care aceasta știe să-și iubească progenitura.

Familia o înțelege pe Lali în dorința de a-și vedea prietenii și îi oferă excursia mult dorită. Dacă Doina este cea care asigură educația, totuși tatăl acceptă plecarea fetei. Responsabilitățile față de copil sunt împărțite între soți: „Teo stătu în cumpănă, nehotărât, însă toate temerile și reținerile lui începură să cedeze la insistențele, scâncetele și lacrimile de crocodil ale lui Lali care, în cele din urmă, obținu victoria râvnită, își îmbrățișă și sărută cu

[1] coord. Lazăr Lăsceanu, *Sociologie*, Ed. Polirom, Iași, 2011, p. 659
[2] *Ibidem,* p. 661
[3] Zeno Ghiţulescu, *Tăvălugul,* Ed. Ardealul, Târgu-Mureș, ediția I, cu Postfața de Iulian Boldea, 2005, p. 46

căldură părinții, zbugind-o fericită în odaia ei, sub privirile lor duioase în care lucea o melancolică înțelegere și o tainică iubire."[4] Normele morale sunt clare în cadrul familiei. Intelectualii se respectă reciproc. Aprecierea duce la prietenii de familie. Adolescentei Lali i se permite orice în cercul intelectualității. Nu asistăm la lecții de morală. Copilul preia bunele maniere de la adult prin imitație. Doina își servește soțul și musafirul: „...Doina Valerian se ridică, închise fereastra, căci se făcuse cam rece, și, fără să-i întrebe pe cei doi, ieși din odaie, pentru a se întoarce cu o tavă încărcată cu tartine și o carafă cu vin de casă, preferința lui Alex."[5] La numai câteva pagini distanță cititorul reîntâlnește gestul mamei preluat de Lali: „Lali își tratã prietena cu un sirop de zmeură, slăbiciunea ei..."[6]

Cele două fete îşi fac mărturisiri şi caută să îşi explice dragostea faţă de băieţi. Aceştia sunt împărţiţi de către scriitor în două categorii: băieţii proveniţi din medii intelectuale (Doru Mărgineanu, fiul avocatului Alex Mărgineanu; Bebe Onofrei, copilul din prima căsătorie a lui Andrei Onofrei, patronul unei fabrici de mobilă) şi ceilalţi (Tiberiu Brădean, Horea Arsene). Părinţii încurajează prieteniile din sfera intelectuală. Sociologul Lazăr Lăsceanu spunea: „Uneori s-a considerat că familiile bazate pe homogamie, adică pe asemănarea cât mai mare a mediilor de proveniență familială, culturală și religioasă, a nivelurilor de instruire și formare profesională ale partenerilor angajați prin căsătorie într-o viață familială, ar asigura temeiuri sociale mai solide pentru stabilitatea familială."[7] Astfel, Clara este direcţionată să rămână alături de Doru Mărgineanu. Adolescentele nu au maturitatea părinţilor şi în plus, atât Clara cât şi Lali, simt nevoia de a se manifesta liber. Pe aceste aspecte ale conflictului dintre generaţii scriitorul pune accentul. Sondajul psihologic al scriitorului arată tocmai acest război tacit purtat cu proprii părinți: „Tocmai asta mă deranjează, supervizarea lor mă scoate din sărite, acele priviri blajine, ocrotitoare alor mei când suntem împreună cu Doru nu au darul de a mă apropia, cum s-ar crede, ci din contră, mă plonjează în postura de iepuraş de experienţă silit să se comporte în cuşca lui în limitele previziunilor scontate. E nisip presărat peste un foc viu, libertatea mea e în agonie."[8] Copiii disprețuiesc eforturile părinților și nu își dau seama că ei sunt de fapt bucuria acestora. Zeno Ghițulescu atinge un punct sensibil din educația copilului, acela al căderii în mrejele incoerente ale iubirii pentru persoane nepotrivite. Atât Lali, cât și Clara sunt atrase magnetic de băieți brutali. Fără vreo explicație logică aceștia le captează atenția: „La început nu îi atrase atenția în mod deosebit și cu greu acceptă să se vadă într-o seară la cofetăria <<Muşcata>>, unde serviră câte o savarină şi câte o cafea turcească preparată în nisip cu o tehnică specială, după care, discutând despre cursuri, şcoală şi alte lucruri anoste, ajunseră la poarta casei, unde, opriţi pentru a-şi lua rămas bun, îi luă mâna moale într-a sa, i-o ridică şi o duse la buze, sărutându-i suav degetul mic de la mâna stângă, ca în momentul următor, fulgerător, privind-o în ochi hipnotic, să-i prindă capul în mâini şi să o sărute prelung și fierbinte, fără posibilitatea de a se sustrage, muşcându-i chiar buzele cu o cruzime canibalică, fără ca ea să apuce să reacţioneze. Uluită, revoltată, ar fi fost în stare să-l ucidă ca pe un ultim răufăcător dacă, inexplicabil, nu ar fi simţit în acelaşi timp ceva cu totul nou, tulburător, o imensă fericire cum nu îşi închipuia că poate să existe, parcă sângele refuza să se mai supună legilor gravitaţiei, răpind-o într-un turbion

[4] *Ibidem*, 47
[5] Zeno Ghiţulescu, *op.cit.*, p. 38
[6] *Ibidem*, p. 52
[7] coord. Lazăr Lăsceanu, *op.cit.*, p. 661
[8] Zeno Ghiţulescu, *op.cit.*, p. 55

care nu se putea desluşi unde se sfârşea, în infern ori paradis."[9] Scriitorul sondează puțin acest aspect, apoi îl trece cu vederea, găsindu-l inexplicabil atât pentru personaj, cât şi pentru sine.

Fraza lungă a romanului caută să explice inexplicabilul. În multitudinea de cuvinte se citeşte agitaţia personajelor. Cuvântul nu eliberează tensiunea, ci o accentuează. Nu doar gestul brutal o deranjează pe Lali, ci faptul că ea conştientizează derapajul de la morala familiei din care face parte. Gestul se produce brusc, în apropierea casei, spaţiul ei intim este de două ori călcat în picioare. Întâmplarea face ca părinţii grijulii să nu observe faptul că fiica lor cea iubită devine o pradă uşoară chiar aflată în spaţiul lor de protecţie, casa.

Zeno Ghiţulescu trece cu vederea gestul, dar îl reproduce în conversaţia celor două prietene: Lali şi Clara. Familia lui Lali nu află despre acest gest grosolan, acceptat fără voie şi transformat în moment de maximă fericire. Aici lectorul are certitudinea că în familiile intelectualilor lipseşte comunicarea copiilor cu părinţii şi invers. Adultul este acela care dictează reguli, care se asigură de sfinţenia respectării lor, dar uită să îşi apropie copilul. Este o lecţie tragică pe care o predă Zeno Ghiţulescu.

Prima abdicare a lui Lali în faţa brutalităţii o atrage pe cea de a doua. Tehnica bulgărelui de zăpadă este utilizată de scriitor. Copilul cade victima Securităţii, pusă de către regimul Comunist să elimine intelectualii vechi din societate. Cititorul asistă la o nouă suferinţă a lui Lali. Într-un cadru natural, ce pare netins de om, activiştii înjură grosolan agresându-l verbal pe Tiberiu Brădean. Cuvintele murdare iau formă rimată: „Şo pe ea, bagă-i p...n-o lăsa, trage-i-o, mă că asta vrea!!"[10] Scena reprezintă o catastrofă. Limbajul vulgar anulează buna dispoziţie şi produce o traumă în conştiinţa pură a fetei. Lectorul asistă terifiat la hiperbolizarea momentului. Tulburarea personajului este atât de mare încât, doar conştiinţa clară a lui Tiberiu Brătean delimitează evenimentele: „Tibi preluă iniţiativa, punându-i la curent în câteva cuvinte cu violenta molestare verbală la care au fost supuşi verosimil de doi indivizi proferând cuvinte atât de triviale, încât elementarul bun-simţ nu îi permitea să le reproducă."[11]

Problema lui Lali se transformă într-o confidență făcută mamei. Adultul ia parte la suferința copilului. Fata, adolescentă nu este capabilă să supraviețuiască suferinței. Destăinuirea se face printre lacrimi cu greu stăpânite și narațiunea este pusă din nou sub semnul dilemei. Confuzia este antrenată de abundența plânsului. Scriitorul condamă vulgaritatea și dezvoltă un spirit protector în jurul lui Lali. Copilul intelectualului este unul singur și sufletul lui nu merită să fie rănit. Scena lacrimogenă este un semnal de alarmă adresat familiei: „Lali tăcu încurcată, neștiind cum e mai bine să procedeze, dar în momentul când întâlni privirea scrutătoare a mamei sale nu se mai putu abține și izbucni într-un plâns nestavilit. Doina Valerian, înspăimântată, mângâindu-i capul, pe care îl puse la pieptul ei, cu greu putu să-i potolească plânsul. Printre scâncete de copil și fragmente de propoziții întrerupte de suspine, în cele din urmă Lali mărturisi molestările, obscenitățile incredibile, ca niște cuie în carne vie, pe care a trebuit să le suporte din partea unor oameni pe care nu-i văzuse și care se răzbunaseră pe ea de parcă le-ar fi pricinuit vreun rău."[12]

Tânăra fată devine, în ciuda faptului că aparține personajelor secundare, un personaj valoros în iconomia romanului. Acest fel de a construi personajul îl plasează pe scriitor în rândul

[9]*Ibidem*, p. 52-53
[10]*Ibidem*, p. 80
[11]*Ibidem*, p. 81
[12]*Ibidem*, p. 85

clasicilor: ,,personajul literar în sens clasic, cu biografie completă, cu caracterul definit geometric și cu evoluția descriptibilă."[13]

Se poate observa că progeniturile intelectualilor din roman nu duc o luptă cu sistemul asemenea părinţilor lor. Deşi li se creează condiţiile unei educaţii de cea mai înaltă calitate, ei refuză ,,lupta cu imposibilul."[14] Principala atracţie o reprezintă evadarea din mediul cotidian. Lectorul asită la un tăvălug al geneticii evidenţiat de scriitor. Plăcerea pentru mâncare, băutură şi socializare a părinţilor, marcate în primele pagini ale romanului: ,,tocăniţe de viţel şi două butelii de vin roşu"[15] revine în excursia la munte a copiilor: ,,...încăpătoarea masă din verandă se umplu cu sandvişuri, unt, salamuri, conserve de peşte, pateuri de ficat şi, nu în ultimul rând de păhărele de lichior, ţuică şi coniac care, în câteva minute, făcură minuni, stimulând necrezut de repede limbuţia fetelor, dând amploare unor întâmplări cu totul obişnuite, băieţii mulţumindu-se să intervină uneori cu precizări apodictice şi aere de bărbaţi adevăraţi."[16] Este acea joie du vivre transmisă din generaţie în generaţie. Este uşor sesizabil că progeniturile intelectualilor îşi trăiesc viaţa fără să îşi depăşească părinţii. În timp ce Teodor Valerian se bucură de confortul biroului în care munceşte, studiază, Lali este animată de gândul excursiei la munte.

Conversaţia ei cu părinţii este una a realităţii proprii. Faptul divers capătă valoare deosebită: ,,...începu să toăie vrute şi nevrute despre te miri ce, după ce se aşezară pe o sofa, întâmplări ce i se păreau de importanţă capitală, nemaipomenite, petrecute în ultima săptămână. Vorbi la repezeală despre croitoreasa care a început să-i coase o rochie de seară splendidă, i-a zis că are o siluetă de sirenă ce poate stârni invidia oricărei rivale şi poate ispiti orice băiat, cum şi-a găsit într-o mercerie o cordeluţă roz şi o agrafă de sidef pe un preţ de nimic când, de fapt, după părerea ei, au o valoare inestimabilă, cum pantoful cu toc înalt i-a jenat degetul mic de la piciorul stâng, provocându-i o rană cumplită- şi îşi arătă frumosul picior alb, cu o uşoară roşeaţă de abia vizibilă..."[17] Cititorul pătrunde în lumea adolescenţei. Viaţa cotidiană are un ritm energic în viziunea lui Lali. Verbele marchează entuziasmul copilăresc. Lucrurile simple o încântă. Obiectele banale, dar care reprezintă moda o atrag irezistibil. Criticul Cornel Ungureanu formula crezul lui Augustin Buzura astfel: ,,Realitatea de zi cu zi merită...întreagă dragostea noastră."[18] Această dragoste a cotidianului o dezvoltă şi Zeno Ghiţulescu.

Suferinţa provocată de pantof este una exacerbată în virtutea faptului că părinţii o ascultă. Lamentaţiile nu provoacă compătimire, chiar dacă copilul doreşte acest lucru. Descălţatul reprezintă un gest copilăresc, al progeniturii dezaprobate uneori, ce ţine cu tot dinadinsul la propria dreptate. Descoperirea rănii îi lasă indiferenţi pe părinţi care au o percepţie diferită asupra realităţii. Hiperbolizarea este utilizată de către scriitor pentru a întări faptul că cei mici au nevoie de atenţie.

Mulţumirea lui Lali se lasă percepută în text prin trecerea rapidă de la un subiect la altul. Firea vulcanică a copilului aflat în Paradisul propriei existenţe cade pradă disperării. Transformarea se produce pe neaşteptate, accidental din punctul de vedere al tinerilor şi previzibil pentru lector.

Lali încearcă o nouă prietenie în perioada Facultății. Mărturisirea o pune în umbră în fața prietnelor vechi: Corina și Clara. Zeno Ghițulescu creează aceste momente de tensiune din

[13] Silvian Iosifescu, *Construcție și lectură*, Ed. Univers, București, 1970, p. 150
[14] Cornel Ungureanu*, Proza românească de azi,* Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1985, p. 530
[15] Zeno Ghiţulescu, *op.cit.,* p. 10
[16] *Ibidem,* p. 68
[17] *Ibidem,* p. 46
[18] Cornel Ungureanu, *op.cit.,* p. 530

roman accentuând faptul că tânăra este ușor influențabilă. Ea nu reușește să își croiască un drum în societate, să își ia viața în propriile mâini, chiar odată cu înaintarea în vârstă. Lali este dominată de frică. Decăderea în ochii lui Tibi înseamnă distrugerea ei ca ființă. Căderea ei, în brațele altui băiat n-a reprezentat o iubire adevărată, ci alunecarea în sfera instinctuală a ființei umane. Conștientizarea pericolului de a cădea pradă băieților o înspăimântă și o determină să își dorească retrăirea trecutului: „...aventura ei a fost o scurtă nebunie pe care n-a putut-o controla, ca și cum o voce din interiorul abisal o îndemna fără putință de a o stăvili. Corina și Clara rămaseră foarte mirate, nu le venea să creadă cum pudica și timida lor prietenă avea cu totul altă structură sufletească decât cea pe care i-o bănuiseră. Cu ochii în pământ, imploră iertarea și păstrarea secretului, ca nu cumva destăinuirea pe care le-o făcuse să ajungă la urechile lui Tibi, al cărui ideal de dragoste ar fi năruit pentru totdeauna."[19] În finalul romanului din Lali, fiica profesorului Valerian rămâne doar viciul consumului de alcool și conștiința încărcată a ceea ce nu i-ar fi fost permis să facă.

O completare a copilului elitei o face prietena lui Lali, Clara. Scriitorul creează succint portetul tinerei Mușat: „...o brunetă zveltă, cu mișcări armonioase, ten alb și ochi migdalați și negri de un pronunțat caracter oriental, moșteniți prin cine știe ce filieră filogenetică."[20] Adolescenta alunecă în ghearele viciului. Ea conștientizează în parte, pericolul fumatului, fapt asupra căruia Zeno Ghițulescu insistă didactic: „...își aprinse o țigară, degajată ca o doamnă din lumea mare, deși fumul o făcea să tușească și ochii îi lăcrimau, totuși se simțea în largul ei, nu ca acasă, unde doctorul Virgil Mușat, tatăl ei, îi interzise cu desăvârșire să fumeze sub amenințări severe, după ce o prinse fumând conspirativ în baie."[21]

Lectorul sesizează și de această dată grija părintelui intelectual față de copil. Plăcerea este însă mai mare decât teama astfel încât fata nu se conformează sfaturilor venite din interiorul familiei. Viciul reprezintă o formă a maturizării adolescentului. Încercarea lui reprezintă, la Zeno Ghițulescu intrarea în lumea adultă. Scriitorul vizează emanciparea copilului, dar îl pune pe copilul elitei în mod ironic alături de activistul de partid: „...doi indivizi, aceiași care se ținuseră în compartimentul trenului mereu în prejma lor, ce veneau în urma lor la o distanță de circa o sută de metri, gesticulând, fumând tihniți, ca oamenii ce n-au de ce să se grăbească."[22] Viciul, nu se potrivește statutului social și totuși este singura punte de legătură a copilului cu mediul exterior. Preocupările sale sunt diverse (haine, prietenii, școală), dar nu au legătură cu realitatea. Comunicarea cu părinții lipsește. Elitele se ascund de ochii copiilor când au necazuri crescând astfel niște neștiutori. Protecția excesivă îi face să suporte consecințele schimbărilor istorice. Nimic din viața reală nu le ajunge la urechi, trăind după principiul carpe diem. Trăirea intensă a vieții aduce și dorința întoarcerii vremurilor trecute: „Vai, dragă, mă dor picioarele de atâta stat, cuvântările astea mă plictisesc de moarte; ce bine ar fi să fim undeva la munte, ca odinioară la vila noastră."[23]

Nebăgarea de seamă are consecințe deosebit de grave. Provoacă traume ce revin obsesiv în mintea Clarei. Scriitorul o pedepsește aspru pentru toată neascultarea părinților. Lovirea de o realitate dură nu provoacă trezirea din visare. Violul din beciul Securității o conduce în pragul nebuniei. Scena brutală este extrem de sugestivă: „Cum i s-a făcut sete, băieții au servit-o prompt, neuitând să-i pună în paharul cu apă și o pilulă cu efecte speciale și, ca prin minune,

[19] Zeno Ghițulescu, *op. cit.,* p.194
[20] *Ibidem.,* p. 51
[21] *Ibidem,* p. 51-52
[22] *Ibidem,* p. 68
[23] *Ibidem,* p. 166-167

prunca a început să băsmuiscă vrute și nevrute, s-a muiat de tot, și-atunci băieții au dus-o pe canapea și au început să o dezbrace, în timp ce ea se smiorcăia, eu, vă zic sicer, mă chioream prin vizetă și de abia mă stăpâneam să nu dau năvală peste ei, văzându-i pielea albă ca spuma, coapsele pline, sănătoase și peticul de negrață ca un colț de rai. Sile Verdeș a fost primul care a încălecat-o, ea mai dădea din mâini și din picioare ca cineva care-i gata să se înece, chițcăia în sughițuri, dar n-a avut scăpare, i-a înfipt-o până la rădăcină, de parcă ar fi răzbunat întreaga clasă muncitoare de seculara exploatare, apoi a venit rândul namilei de Fane Șofron care, cu ștremeleangul lui cât a unui măgar, a sărit pe trufanda și i-a băgat-o de țipa ca din gură de șarpe, dar încet-încet, ea s-a potolit și nu mai făcea nici o mișcare, cred că a început să-i placă; au ridicat-o apoi și au spălat-o pe față cu apă rece..."[24] Abuzul e povestit de către martorul Anghel Zisu. Este o perspectivă socialistă asupra întâmplării. Lui Zisu nu îi scapă procedura, în conformitate cu tehnicile de pedepsire în vigoare în zorii socialismului: medicamentul, canapeaua, violul propriu-zis, apa. Prin acestea scriitorul face apel la veridicitate, făcând din tânără o victimă a socialiștilor datorită originii ,,burgheze." La numai câteva pagini distanţă Zeno Ghiţulescu reia scena din perspectiva victimei: ,,În secvențe rapide, prin memorie i se derulară beciul securității, încercarea zadarnică de a se disculpa în fața celor doi călăi ce o siluiră ca pe o ultimă târfă rânjind batjocoritor. Și nu a avut cui să se plângă, nimeni nu i-ar fi dat dreptate. Acasă nu a avut puterea, nici curajul să facă vreo mărturisire părinților copleșiți, și fără această nenorocire..."[25] Devine clară simpatia pe care scriitorul i-o poartă Clarei. Pentru o fată tânără, cu atât mai mult pentru una din societatea elitelor, violul reprezintă o desființare. Practic Zeno Ghțulescu o scoate din cadru după plecarea din spațiul securității. Clara nu mai trăiește viața, din acel moment ea trăiește spaima după cum accentuează creatorul: ,,Acele momente abominabile îi marcaseră definitiv viața, preschimbându-i lumina și dezinvolta bucurie în frica tensionată a unei ființe debusolate în iminență de a ajunge oricând după gratii."[26] Cititorul coboară treptele conștiinței Clarei Mușat. Aici întâlnește întrebări fără răspuns, neputința fetei de a se înțelege pe sine și taina imposibilă de redat în cuvinte. Personajul are nevoie de confesional, nu de Biserică. Cu sau fără destăinuire Clara nu se poate ,,reda" sieși. Scriitorul numește trauma ,,maturizare" și odată pasul făcut copila nu se mai poate întoarce în paradisul inițial.

Copiii vechii elte sunt victime. Zeno Ghițulescu deplânge starea aceasta și o așează pe hârtia romanului său. Faptul că elitele sunt de dinainte de cel de al Doilea Război Mondial prea puțin importă. În fond ceea ce scriitorul sugerează în *Tăvălugul* se potrivește copilului de intelectual. Acesta crește cu sau fără voia lui sub carapacea binefăcătoare a părinților. Trezirea la realitate este una directă, ce lasă urme adânci în conștiința imatură. Copilul trăiește cu ardoare dorința libertății, iar când o întâlnește nu îi poate face față. Viața pentru el este un Paradis, iar părasirea acestuia reprezintă căderea neintermediată în Infern.

BIBLIOGRAPHY

Ghiţulescu, Zeno; *Tăvălugul,* Ed. Ardealul, Târgu-Mureş, ediţia I, cu Postfața de Iulian Boldea, 2005

Iosifescu, Silvian; *Construcție și lectură*, Ed. Univers, București, 1970

coord. Lăsceanu,Lazăr; *Sociologie*, Ed. Polirom, Iaşi, 2011

Ungureanu, Cornel; *Proza românească de azi,* Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1985

[24]*Ibidem*, p. 167
[25]*Ibidem*, p. 195
[26]*Idem*